

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Järvenpää, Hanna

Title: Monimuotoiset kuvakirjat kutsuvat lukijan leikkiin

Year: 2022

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Lastenkirjainsituutti, 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Järvenpää, H. (2022). Monimuotoiset kuvakirjat kutsuvat lukijan leikkiin. In K. Laaksonen (Ed.), *Johdatus lastenkirjallisuuden tutkimukseen* (pp. 41-50). Lastenkirjainstituutti. Lastenkirjainstituutin julkaisuja, 35.

Monimuotoiset kuvakirjat kutsuvat lukijan leikkiin

Kuvakirjojen joukkoon kuuluu muodoltaan ja materiaaliltaan moninaisia teoksia, jotka poikkeavat perinteisestä kirjaformaattista. Kuvakirjoja voidaan valmistaa erilaisista materiaaleista ja ne voivat sisältää muitakin elementtejä kuin kuvitusta ja tekstiä: luokkuja, liikuteltavia osia, tunnusteltavia pintoja... Tämä luku käsittelee monimuotoisia kuvakirjoja ja tarkastelee niitä erityisesti materiaalisuuden, leikkisyyden ja lukemisen näkökulmista.

Kaikista nuorimmille lukijoille suunnatut ensikirjat ovat yleensä paksulehtisiä tai muuten kovakouraistakin käsittelyä kestävästä materiaaleista valmistettuja. Monet näistä kirjoista ovat muotonsa puolesta lähellä vauvojen ja taaperoikäisten leluja, jolloin ne houkuttelevat pienimpiä lukijoita tutustumaan kirjaesineeseen (Kümmerling-Meibauer 2011, 3). Lelumaiset kirjat eivät kuitenkaan kuulu vain vauvojen lelukoreihin helistimien ja pehmolelujen rinnalle, sillä myös iso osa vanhemmille lapsilukijoille suunnatuista kuvakirjoista sisältää erilaisia kirjaesineitä laajentavia tehosteita, kuten luokkuja tai liikkuvia osia. Tällaiset lastenkirjat leikittelevät kirjaesineen muodolla ja kutsuvat samalla lukijan leikkimään kirjalla.

Tehostetuille kirjoille ei ole olemassa vakiintunutta suomen- tai oikeastaan muunkaan kielistä¹ käsitettä. Kirjoitan tässä luvussa *monimuotoisista kuvakirjoista* tietokirjailija Niklas Bengtssonin (2002) jalanjäljissä.² Yksinkertaisimmillaan tarkoitan monimuotoisella kuvakirjalla materiaalisilta ominaisuuksiltaan perinteisestä kuvakirjasta poikkeavaa lasten kuvakirjaa. Esimerkiksi Eric Hillin *Puppe*-kirjojen sivuilla on luokkuja, joiden takaa paljastuu hahmoja, esineitä tai muuta kuvitusta. Kirjan kansien välistä voi löytyä kurkistusaukkoja, kuten Tove Janssonin kuvakirjaklassikossa *Kuinkas sitten kävikään?* (1952), jossa sivujen aukot antavat lukijalle vihjeen seuraavan aukeaman sisällöstä. Monimuotoisten kuvakirjojen mahdollisuudet näyttävät olevan lähes rajattomat: kirjasta voi löytyä äänitehostenappeja ja liikkuvia osia, tai sitten sivuilta voi ponnahtaa pop-up-kuva tai jopa kokonainen nukketalo.

Vaikka lastenkirjallisuuden tutkimuksessa on käsitelty monimuotoisia kuvakirjoja verrattain rajallisesti verrattuna esimerkiksi perinteisemmän kuvakirjan tutkimukseen, kyseessä ei suinkaan ole marginaalinen laji, kun tarkastellaan uusien lastenkirjojen markkinoita. Merkittävä osa Suomessa vuosittain julkaistavista uusista lastenkirjoista on monimuotoisia lastenkirjoja: Lastenkirjainstituutin Kirjakori 2021 -tilaston mukaan noin neljäsosa vuoden 2021

¹ Englanninkielisessä tutkimuksessa on käytetty jonkinlaisina yläkäsitteinä mm. termejä *movable books*, *mechanical books* tai *novelty books*. Mikään näistä ei täysin tavoita perinteisen kuvakirjan muodosta poikkeavien kirjojen moninaisuutta.

² Bengtsson (2002, 28–29) ehdottaa perinteisestä kirjaformaattista poikkeaville lastenkirjoille nimikettä *monimuotoiset lastenkirjat*, jonka käsitteellinen vastinpari on puolestaan *perinteiset lastenkirjat*. Bengtsson jakaa monimuotoiset lastenkirjat vielä erilaisiin alalajeihin niiden muodon, taiton ja muiden ominaisuuksien perusteella. Katson kuitenkin tarpeelliseksi rajata monimuotoisen lastenkirjallisuuden käsitteen koskemaan nimenomaan kuvakirjoja.

uutuuskuvakirjoista oli instituutin kokoelmaluokituksen mukaisia lelukirjoja eli esimerkiksi paksulehtisiä luukkukirjoja, ääninappikirjoja ja vastaavia (Lastenkirjainstituutti 2022). Toisaalta monimuotoiset kirjat ovat olleet olennainen osa lastenkirjallisuuden traditiota jo sen varhaisvuosista alkaen, sillä ensimmäiset englanninkieliset liikkuvia elementtejä sisältävät lastenkirjat julkaistiin jo 1800-luvulla (Heikkilä-Halttunen 2016, 19).

Monimuotoisten kuvakirjojen merkitys on kenties yhä suurempi nykyisessä mediaympäristössä, jossa painotuotteiden asema on muuttunut painetun kirjan kulta-ajoista. Tässä luvussa tarkastelen monimuotoisia kuvakirjoja niiden *materiaalisuuden* ja *leikillisyyden* kautta. Pohdin lopuksi myös sitä, mitä monimuotoiset kuvakirjat tarjoavat kirjallisuuskasvattajille ja tietenkin myös lapsilukijoille itselleen. Sitä ennen esittelen erilaisia kirjamuotoja tarkemmin ja avaan niiden suhdetta lasten leluihin ja leikkikulttuuriin.

Kuvakirjojen monimuotoinen materiaalisuus

Mitä kaikkea monimuotoisuus oikeastaan tarkoittaa kuvakirjojen yhteydessä? Olennaisinta näiden kirjojen kohdalla on materiaallinen erityislaatuisuus verrattuna konventionaaliseen kuvakirjaan. Monimuotoisten kuvakirjojen materiaalisuus ilmenee pääosin neljän ominaisuuden kautta (Veryeri Alaca 2017):

1. kirjan muodolla leikkittely (esim. muotoon leikatut kirjat, miniatyyrikirjat)
2. kirjan materiaalilla leikkittely (esim. kosketeltavia elementtejä sisältävät kirjat)
3. kirjaan lisätyt ominaisuudet (esim. luukut, ääninapit)
4. kirjasta poistetut ominaisuudet (esim. kurkistuskirjat)

Nämä neljä kategoriaa ovat tietenkin osittain limittäisiä tai päällekkäisiä. Kuten esimerkiksi aiemmin mainitut *Puppe*-kirjat, erilaiset luukkukirjat ovat useimmille tuttu esimerkki kirjan muodolla leikkittelystä ja toisaalta myös kirjaan lisätyistä ominaisuuksista.

Kirjan tehosteet voivat laajentaa sitä myös tarinallisesti: Ilgim Veryeri Alaca (2017, 59) esittää materiaalisuuden olevan kolmas kerronnallinen elementti tekstin ja kuvan rinnalla. Useimmissa luukkukirjoissa liikuteltava luukku kätkeekin taakseen tarinan kannalta tärkeitä hahmoja, esineitä tai muuten kiinnostavia yksityiskohtia, joskus myös tekstiä, joka kuljettaa tarinaa eteenpäin. Esimerkiksi Sven Nordqvistin paksulehtisen kuvakirjan *Viiru ja Pesonen rakentavat auton* (2021) luukut kytkeytyvät oivaltavasti Viirun ja Pesosen maailmaan: monen luukun takaa löytyy muklia eli kaksikon talon lattioiden alla ja muissa piiloissa asustavia pikkuisia otuksia. Kirjassa on myös muita liikkuvia osia, kuten rattaita ja läppiä. Tällaiset liikutettavat tai pyöritettävät osat tuovat kirjan sivuille lisää toiminnallisuutta.

Monimuotoisten kuvakirjojen materiaalisuus kytkeytyy myös niiden *aistillisuuteen*. Perinteisiä kuvakirjoja tarkastellaan pääsääntöisesti silmien ja näköaistin välityksellä, usein myös aikuisen lukijan ääntä kuunnellen. Monimuotoiset kuvakirjat voivat olla äänekkäämpiä kuin perinteiset kuvakirjat tai sisältää erilaisia tunnusteltavia materiaaleja³. Esimerkiksi ääninappikirjoihin on

³ Useimmiten nämä tunnusteltavat materiaalit ovat esimerkiksi pehmeitä tai kohokuvioituja kohtia kuvituksessa. Näkövammaisille lukijoille löytyy erityisiä koskettelukirjoja, jotka on toteutettu kokonaan kosketeltavana.

tyypillisesti liitetty rivi nappeja, ruutuja tai vastaavia, joita painamalla kirjasta kuuluu äänitehosteita tai musiikkia. Joskus kirja soittaa vain yhtä ääntä, kuten suosittuun animaatio-sarjaan perustuvassa kirjassa *Paljon onnea, toivoo Pipsa!* (2018). Pipsa Possun syntymäpäivistä kertova kirja on kiinnostava esimerkki myös sen vuoksi, että siihen upotetut, himmeää valoa loistavat kynttilät voi puhaltaa sammuksiin.

Oman erityisen luokkansa monimuotoisten kirjojen joukossa muodostavat pop-up-, näyttämö- ja muut lastenkirjat, joiden kuvitus laajenee kolmiulotteiseksi kirjan sivuja avatessa. Joissain tapauksissa, kuten haitari-, tunneli- ja nukkekotikirjojen kohdalla, koko kirja muuntautuu avautuessaan kolmiulotteiseksi näyttämöksi tai esineeksi. Näiden kirjojen kohdalla korostuu aikuislukijan merkitys lapsilukijan rinnalla, sillä sivujen käsittely vaatii jo varsin tarkkaa hienomotorista työskentelyä. Samasta syystä tällaiset kirjat aiheuttavat harmaita hiuksia kirjastojen kokoelmatyölle. Suosituimmista klassikoista voidaan onneksi ottaa uusintapainoksia, joilla varmistetaan kirjojen päätyminen myös uusien lukijasukupolvien ulottuville. Esimerkiksi Jan Pienkowskiin *Kummitustalo* (1979) ilmestyi Suomessa uutena painoksena vuonna 2017. Pienkowskiin pop-up-kirjassa kolmiulotteinen kuvitus yhdistyy kekseliäästi kauhugenreen ja kokonaisuus kiehtoo varmasti uusia lukijoita yhä tänäkin päivänä.⁴

Lelukirjat lastenkirjallisuuden ja leikkikulttuurin välissä

Kulttuurituotteina monimuotoiset kuvakirjat sijoittuvat jonnekin kirjojen ja lelujen – taideteoksen ja artefaktin – välimaastoon (Nikolajeva 2008, 67). Mitä kuvakirjojen esteettisiin ja kerronnallisiin ominaisuuksiin tulee, Maria Nikolajevan (2008, 56) mukaan kuvakirjan keskeinen ominaisuus eli *intermediaalisuus* tekee kuvakirjasta potentiaalisesti leikillisen ilmaisumuodon.

Intermediaalisuuden käsite viittaa sekä kuvakirjan muotoon kuvan ja sanan yhdistelmänä että erityisesti näiden kahden ilmaisumuodon yhdessä luomiin merkityksiin. Nikolajeva (2008, 56; ks. myös Nikolajeva & Scott 2001) esittääkin, että intermediaalisuus on nykyisen kuvakirjateorian kulmakivi.

Kuvakirjat eivät siis ole leikillisiä pelkästään muodoltaan vaan myös *semioottisesti*: esimerkiksi ironia tai huumori perustuu kuvakirjoissa usein kuvituksen ja tekstin väliselle vuorovaikutukselle tai ristiriitaisuudelle. Toisaalta semioottinen ja materiaallinen leikittely voivat kytkeytyä joissain teoksissa toisiinsa. Esimerkiksi aiemmin mainittu *Kuinkas sitten kävikään?* leikittelee kirjan materiaalisuudella kutsuen lukijan eräänlaiseen leikkiin tai peliin, jossa kurkistusaukot tarjoavat vihjeitä tulevista sivuista johtaen toisinaan lukijoita harhaan.⁵

Nikolajeva (2008, 57) yhdistää kuvakirjojen leikillisyyden nimenomaan niiden materiaaliin ominaisuuksiin. Merkittävää osaa monimuotoisista kuvakirjoista voisi sisältämiensä lelumaisten elementtien vuoksi kutsua *lelukirjoiksi*. Kansainvälisessä tutkimuksessa termi *toybook* viittaa kuitenkin erityisesti viktoriaanisen ajan vanhoihin, kauniisti kuvitettuihin ja usein pienikokoisiin

⁴ Kuten Päivi Heikkilä-Halttunen (2016) toteaa, monimuotoisten lastenkirjojen tutkimus on jäänyt muun kirjallisuudentutkimuksen jalkoihin todennäköisesti myös käytännön syistä: ”lapsisukupolvet toisensa perään rakastavat lempikirjansa hajalle” (Heikkilä-Halttunen 2016, 19). Vanhat näyttämökirjat ja vastaavat ovatkin säilyneet parhaiten aikuisten keräilijöiden, kirjastojen ja arkistojen kirjakokoelmissa.

⁵ Janssonin teoksen materiaalisesta ja tilallisesta dynamiikasta on kirjoittanut tarkemmin Elina Druker (2006).

kirjoihin, jotka olivat kirjojen lisäksi lahjaesineitä (Field 2019, 12).⁶ Tämä lastenkirjallisuuden traditioon kytkeytyvä lelukirjan määritelmä hankaloittaa tämän päivän monimuotoisen lastenkirjallisuuden määrittelemistä (Bengtsson 2002, 25–26). Lastenkirjallisuuden moninaisia muotoja tarkastelevan Niklas Bengtssonin (2002, 26) mukaan lelukirja on ongelmallinen termi myös sen arvottavan implikaation vuoksi, sillä tällaiset kirjat voidaan nähdä ”vain leluina” kielteisessä mielessä. Bengtsson kuitenkin huomauttaa, että nämä kirjat voivat monimuotoisen ilmaisunsa vuoksi olla jopa perinteisiä lastenkirjoja vaativampia teoksia.

Kotimaisella lastenkirjallisuudella ei toisaalta ole aivan samanlaista perinnettä kuin englanninkielisellä tai eurooppalaisella kirjallisuudella. Lelukirjan käsitettä voitaisiin ainakin meillä Suomessa käyttää melko huoletta kuvaamaan lelumaisia kirjoja. Tällainen ratkaisu onkin tehty muun muassa Lastenkirjainstituutin lasten- ja nuortenkirjallisuuden kokoelmassa, jossa lelukirja on yksi kokoelmalle erityisistä asiasanoista ja viittaa moniin monimuotoisen kuvakirjallisuuden tyyppeihin: luukku- ja ääninappikirjoihin, palapelikirjoihin, pop-up-kirjoihin ja niin edelleen. Käytännössä lelukirjoista puhuttaessa tarkoitetaan usein laajempaa kirjojen joukkoa, joka jollain tavalla rikkoo perinteisen kuvakirjan konventioita (Bengtsson 2002, 25).

Lelukirjoista tai vaikka kirjaleluista voidaan puhua erityisesti sellaisten kuvakirjojen kohdalla, joka ovat yhtä paljon leikkikaluja kuin kirjojakin. Tällaisia ovat esimerkiksi magneetti- ja palapelikirjat. Kirjoihin on voitu liittää myös konkreettisia leluja, kuten *Lego*-palikoita tai pehmoleluja. Tällainen kirja voi toimia samalla myös tietokirjana. Esimerkiksi Jeff Cumminsin *Huhuu, kuka siellä?* (1997) sisältää paksulehtisen kirjan lisäksi nallenmuotoisen taskulampun. Kirjan takakansiteksti houkuttelee lukijaa käyttämään taskulamppua ehdottamalla, että kirjan voi lukea taskulampun valossa, sillä voi tehdä varjokuvia seinälle tai vaikka leikkiä yhdessä ystävien kanssa. Näin kirja opastaa pientä lukijaa taskulampun käytössä kutsumalla tämän leikkiin.

Monimuotoista kuvakirjallisuutta on toisinaan kritisoitu viihteellisenä, heikkotasoisena kirjallisuutena.⁷ Tämä voi osittain johtua siitä, että tällaista kirjallisuutta ei ole kokonaan tunnistettu osaksi lastenkirjallisuuden perinnettä, vaan kirjaesineet on mielletty leluiksi (Field 2019). Siksi myös tutkimusta on verrattain niukasti, vaikka nämä kirjat muodostavat merkittävän osan lasten kohtaamista kirjallisista tuotteista. Bettina Kümmerling-Meibauer ja Jörg Meibauer (2017, 149) huomauttavat lisäksi, että vauvoille ja taaperoikäisille lapsille suunnattuja kirjoja on tutkittu melko vähän ja yksi mahdollinen syy voi olla niiden muoto jossain kirjallisuuden ja lelujen tai muiden tavaroiden välimaastossa.

Kieltämättä monimuotoisten, lelumaisten lastenkirjojen tarinallinen anti vaihtelee paljon: jotkin monimuotoiset kuvakirjat ovat kirjoja vain nimellisesti siinä missä aiemmin esitellyn *Viiru ja Pesonen* -kirjan kaltaiset kirjat voivat hyödyntää liikkuvia elementtejä hyvinkin hienovaraisesti. Lisäksi iso osa tällaisista kirjoista kytkeytyy lapsille suunnattuihin brändeihin, kuten *Legoihin* tai

⁶ Historiallisesti liikkuvia osia jne. on käytetty kirjoissa jo vuosisatojen ajan ja kauan ennen ensimmäistä lapsille suunnattua monimuotoista kirjaa (Montanaro Staples 2017, 180).

⁷ Esimerkiksi Maria Nikolajeva (2008) kuvailee monimuotoisten lastenkirjojen lekillisiä elementtejä arvottavaan sävyyn: ”A vast output of products nowadays lies in the borderline between books and toys, employing cut-outs, flaps, and other purely material elements that add to the playful dynamics and demand a certain degree of interaction to engage the viewers and make them co-creators. While most of these toy books are mass-market goods, a few are examples of *the highest artistic quality* [...]” (Nikolajeva 2008, 67; kursiivi lisätty). Lelukirjojen arvottamisesta ks. myös Bengtsson (2002).

Disneyn tunnettuihin hahmoihin, joista tuotetaan vuodesta toiseen erilaisia kulutustuotteita. Kuvakirjoilla on historiallinen yhteys tuotemerkkeihin, ja tämä kytkös on vain vahvistunut viime vuosikymmenten aikana erilaisten tuotemerkkien ja brändien merkityksen kasvaessa monimediaisessa kulttuuriympäristössä (Hamer 2017). Lastenkirjallisuus onkin väistämättä osa lapsille suunnattujen, enemmän tai vähemmän kaupallisten kulttuurituotteiden moninaisuutta.

Tuotteistaminen ja ”lelullistaminen” voi toisaalta tarjota lastenkirjallisuudelle monenlaisia mahdollisuuksia. Kiinnostava esimerkki tällaisesta tapauksesta on kuvittaja Ulla Sainion kuvakirja *Karhu ja kettu: matkalla pohjoiseen* (2019). Karhun ja ketun tarina on lähtenyt alun perin liikkeelle tarrakirjasta, jonka jälkeen Sainio kirjoitti parivaljakosta myös kuvakirjan (Sainio 2022). Painetun tarrakirjan lisäksi *Karhu ja kettu* on taipunut myös digitaaliseksi tarrakuvakirjaksi, joka on julkaistu pohjois-, inarin- ja koltansaameksi. Näiden ohella on julkaistu myös mobiilipeli *Karhu ja kettu* (2019), joka on yhtä lailla kolmella Suomessa puhutulla saamen kielellä toteutettu pelillinen kirjasovellus. Erilaiset kokeelliset kirjamuodot ovatkin hedelmällinen alusta esimerkiksi oman tai vieraan kielen oppimista tukeville lukukäytänteille.

Monimuotoiset kuvakirjat (kirjallisuus)kasvatuksessa

Joillakin monimuotoisen lastenkirjallisuuden muodoilla on selkeän pedagogiset tavoitteet. Tällaisia ovat esimerkiksi sellaiset lasten tietokirjat, joissa kiinnostavia faktoja on piilotettu luukkujen alle tai asioita havainnollistetaan liikkuvien osien avulla. Esimerkiksi Emma Dodsonin *Ällökirja: kakat, pierut ja pissat* (2015) sisältää valuvia räkänoroja ja muita liikuteltavia osia avattavien luukkujen ja taitosten lisäksi. Tällaiset kirjat ovatkin eräänlaista *edutainmentia*; viihdyttävää opettavaista sisältöä, yleisimmin opetuspelejä (Okan 2012).

Omalla tavallaan tietokirjoja ovat myös pahvikantiset tai kankaiset kuvasanakirjat (*early concept books*), jotka on suunnattu kaikista pienimmille lapsille. Nämä kirjat ovat usein lapsilukijoiden ensimmäisiä kirjoja, jotka tutustuttavat pienet lapset kirjojen maailmaan. Yksinkertaiset, usein yhtä tai muutamaa kuvaa ja sanaa esittelevät sivut johdattavat lukijansa myös sanojen ja käsitteiden äärelle esittelemällä lapsille arkipäiväisiä esineitä tai asioita (Kümmerling-Meibauer & Meibauer 2017, 150). Kun lapsi tai vanhempi osoittaa kirjan kuvaa ja antaa sille nimen, pieni lukija oppii hiljalleen ymmärtämään kuvan, tekstin ja merkityksen välisen suhteen. Samalla tavalla myös luukkujen takaa paljastuvat hahmot tai esineet toimivat kertomusmuodon ja maailman hahmottamisen apuna.

Ensikirjat tukevat lasten kielellistä kehitystä, mutta samalla ne opettavat kirjan käsittelyä (Kümmerling-Meibauer & Meibauer 2017, 153). Lapset voivat lukea kirjoja monella tavalla, eikä sivujen repiminen tai vaikka kirjan kulmien järsiminen ole mitenkään tavatonta varsinkaan pienimmiltä lukijoilta. Perry Nodelmaniin (1988) nojaten Lian Beveridge (2017) esittää kirjojen pureskelun olevan eräänlainen varhaisen lukemisen tapa. Tässä yhteydessä lukemista voidaankin tarkastella laajempaa toimintana, johon sisältyy tekstin ja kuvien tarkastelun lisäksi myös kirjaesineeseen tutustuminen. Beveridgen lukemisen käsite keskittyy nimenomaisesti vauvojen vuorovaikutukseen kirjojen kanssa, mutta hänen ajatuksensa lukemisesta laajempaa toimintana on kiehtova myös suhteutettuna lukemiseen yleensä: ”for an activity to ’count’ as reading, it must involve some sort of engagement with the concept of the book” (Beveridge 2017, 21).

Parhaimmillaan monimuotoinen kuvakirja voi vahvistaa kuvan- ja monilukutaitoa kuten vaikka Viirun ja Pesosen tapauksessa, jossa muklat piileskelevät luukkujen takana. Monimuotoiset kuvakirjat eivät kuitenkaan ole kasvatuksellisesti arvokkaita pelkästään kielen ja lukutaidon tukemisen kautta. Ilgim Veryeri Alacan (2017, 59) mukaan monimuotoiset kuvakirjat antavat lukijalle mahdollisuuden omien kirjallisten mieltymysten kokeilemiseen nimenomaan kirjan materiaalisilla ominaisuuksilla leikkimisen kautta. Tällainen leikillinen, materiaallinen mutta myös merkitysten varaan perustuva vuorovaikutus *sitouttaa* lapsilukijan kirjaan (*engagement*) ja auttaa edelleen kirjojen ja tarinoiden dynamiikan hahmottamisessa. Siksi monimuotoisilla kuvakirjoilla on paikkansa myös vanhempien lapsilukijoiden lukemisen innoittajana ja vahvistajana.

Yhteenvedona todettakoon, että monet monimuotoisen kuvakirjallisuuden muodot koettelevat kirjojen, lelujen ja pelien välistä rajaa. Sen sijaan, että tällaisia kirjoja pidettäisiin kaunokirjallisesti heikkolaatuisina lelumaisen tai leikillisen olemuksen vuoksi, voisi mieluummin ajatella niiden omalla tavallaan korostavan kirjamuodon merkitystä. Eihän esimerkiksi digitaalinen kirjasovellus, jossa esineet liikkuvat sormella napauttamalla, vastaa painettua luukku- tai näyttämökirjaa, jonka painettujen sivujen ja tehosteiden koskettaminen on merkittävä osa lukukokemusta. Monimuotoisissa kuvakirjoissa korostuukin kirjan materiaalisuus, siis kirjaesine sinänsä. Medioituneessa ympäristössä, jossa on yhä vähemmän tilaa painotuotteille, myönteiset kirjakokemukset ovat entistä arvokkaampia. Siksi myös kirjan kanssa ja äärellä oleminen, vaikka sitten leikin kautta, on sellaisenaan tärkeää.

Lähteet

Kaunokirjallisuus

Cummins, Jeff 1997. *Huhuu, kuka siellä?* Englanninkielinen alkuteos: *My first flashlight* (1997). Suom. Samuli Palonen. Helsinki: Kolibri.

Dodson, Emma (2015). *Ällökirja: kakat, pierut ja pissat*. Englanninkielinen alkuteos: *The really gross body book* (2015). Suom. Iiris Kalliola. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Jansson, Tove (1952). *Kuinkas sitten kävikään? Kirja Mymmelistä, Muumipeikosta ja Pikku Myystä*. Ruotsinkielinen alkuteos: *Hur gick det sen? Boken om Mymlan, Mumintrollet och Lilla My* (1952). Suom. Hannes Korpi-Anttila. Helsinki: WSOY.

Kielipesä (2019). *Karhu ja Kettu*. Saamenkielinen mobiilisovellus.

Nordqvist, Sven (2021). *Viiru ja Pesonen rakentavat auton*. Ruotsinkielinen alkuteos: *Pettson och Findus bygger en bil* (2020). Suom. Anna Warras. Helsinki: Tammi.

Peppa Pig (2017). *Paljon onnea, toivoo Pipsa!* Englanninkielinen alkuteos: *Happy birthday!* (2017). Suom. Satu Karhu. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Pienkowski, Jan (2017). *Kummitustalo*. Englanninkielinen alkuteos: *The haunted house* (1979). Suom. Marja Koski. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Sainio, Ulla (2019). *Karhu ja kettu: matkalla pohjoiseen*. Vihti: Aurinko Kustannus. Saamenkieliset *Karhu ja Kettu* -materiaalit löytyvät Saamelaiskäräjien avoimista digimateriaaleista: [<https://www.samediggi.fi/tuote-osasto/avoimet-digimateriaalit/>] (14.4.2022)

Tieteelliset ja muut lähteet

Bengtsson, Niklas 2002. Lastenkirjan yllättävät muodot. Niklas Bengtsson, Ismo Loivamaa (toim.): *Kuvituksen monet muodot*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy, 25–44.

Beveridge, Lian 2017. Chewing on baby books as a form of infant literacy: books are for biting. Naomi Hamer, Perry Nodelman, Mavis Reimer (toim.): *More words about pictures: current research on picture books and visual/verbal texts for young people*. New York: Routledge, 18–29.

Druker, Elina 2006. Picture book as conceptual space: spatial transformation in Tove Jansson's *Book about Moomin, Mybble and Little My*. Lance Weldy (toim.): *From colonialism to the contemporary: intertextual transformation in world children's literature*. Newcastle: Cambridge Scholars Press, 16–25.

Field, Hannah (2019). *Playing with the book: Victorian movable picture books and the child reader*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Hamer, Naomi (2017). Picturebooks, merchandising, and franchising. Bettina Kümmerling-Meibauer (toim.): *The Routledge companion to picturebooks*. New York: Taylor & Francis Group, 505–514.

Heikkilä-Halttunen, Päivi (2016). Voi ihmettä, kuvakirjan kuva liikkuu ja tulee eläväksi! Luupin alla lastenkirjan perusmuotoa eri tavoin varioivat teokset. *Kansalliskirjasto 2–3/2016*, 19–21.

Kümmerling-Meibauer, Bettina 2011. Emergent literacy and children's literature. Bettina Kümmerling-Meibauer (toim.): *Emergent literacy: children's books from 0 to 3*. Amsterdam: John Benjamins, 1–17.

Kümmerling-Meibauer, Bettina, Jörg Meibauer (2017). Early-concept books and concept books. Bettina Kümmerling-Meibauer (toim.): *The Routledge companion to picturebooks*. New York: Taylor & Francis Group, 149–157.

Lastenkirjainstituutti 2022. *Kirjakori 2021*.

[<https://lastenkirjainstituutti.fi/asiantuntijapalvelut/tietoa-ja-tilastoja/kirjakori/kirjakori-2021>] (14.4.2022)

Montanaro Staples, Ann 2017. Pop-up and movable books. Bettina Kümmerling-Meibauer (toim.): *The Routledge companion to picturebooks*. New York: Taylor & Francis Group, 180–190.

Nikolajeva, Maria 2008. Play and playfulness in postmodern picturebooks. Lawrence R. Sipe, Sylvia Pantaleo (toim.): *Postmodern picturebooks: play, parody, and self-reflexivity*. New York & London: Routledge, 55–74.

Nikolajeva, Maria, Carole Scott (2001). *How picturebooks work*. New York: Garland Publishing.

Nodelman, Perry 1988. *Words about pictures: the narrative art of children's picture books*. Athens & London: University of Georgia Press.

Okan Zühal (2012). Edutainment and learning. Norber M. Seel (toim.): *Encyclopedia of the sciences of learning*. Boston, MA: Springer.

Sainio, Ulla (2022). *Karhu ja Kettu: matkalla pohjoiseen*. [<https://karhujakettukirja.com/>] (14.4.2022).

Veryeri Alaca, Ilgim 2017. Materiality in picturebooks. Bettina Kümmerring-Meibauer (toim.): *The Routledge companion to picturebooks*. New York: Taylor & Francis Group, 59 – 68